

20.YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA RUS EDEBİYATINDA VE TÜRK EDEBİYATINDA KÖYE YAKLAŞIM

Reyhan ÇELİK*

ÖZET

Dünya edebiyatlarında bazı konular toplumlara, kültürlere ve coğrafi faktörlere göre şekillenirler. Rus ve Türk edebiyatındaki köy konusu da bu temellere dayanır. Her iki ülkede de bir döneme adını yazdıran “köy edebiyatı” 20. yüzyılın ikinci yarısına denk gelir. Bu durum bir tesadüf değil o dönemde dünyanın birçok ülkesinde etkili olan sosyalizmin ve edebi etkileşiminin bir sonucudur. Her iki edebiyatın ürünlerinde daha önce köy ve köy insanı anlatılmış olmasına rağmen köy yaşamı ve insanına artık sosyalist gerçekçilik düşüncesi ile yaklaşılır. Bu çalışmada, iki edebiyatın köye yaklaşımları ve bu konudaki düşüncelerinin edebiyata nasıl yansıtıldığı değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Köy, köy edebiyatı.

APPROACH TO THE VILLAGE IN RUSSIAN AND TURKISH LITERATURE IN THE SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY

ABSTRACT

In world literature, some subjects are formed according to the society, culture and geographical factors. The village subjects in Turkish and Russian literature also based on these basics. ‘Village literature’ which became very considerable in both countries for a period in the past occurred in the second half of the 20th century. It cannot be considered as a coincidence, it has

*Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü.
rcelik@erciyes.edu.tr

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

been actually the result of the literacy interaction and socialism which became effective in most of the countries in the world in that period. It is approached with the socialist and realistic conception to the country life and country folk hereafter in spite of the fact that village and country folk have been illustrated in the works of both literature before. In this work, approaches to the country life in Russian and Turkish literature and also how their conceptions has been reflected on the literature will be evaluated.

Key Words : Willage, Willage literature.

20. yüzyıl dünyada bir çok devletin siyasi ve toplumsal değişimlere uğradığı, başta ikinci dünya savaşı olmak üzere bir çok nedenden dolayı kayıplar verdiği bir yüzyıldır. Bunun doğal bir sonucu da insanların topluma ve toplumsal olaylara bakış açılarındaki değişimlerdir. Nitekim bir çok ülkede olduğu gibi Rusya ve Türkiye de bu değişimleri yaşamıştır. Gerek Rusya gerekse Türkiye’de bu değişimlerin insan üzerindeki etkisinin edebiyata yansımaları çok açık bir şekilde görebiliriz. Ancak coğrafi anlamda birbirine komşu olmanın ötesinde, tarihin birçok dönemlerinde siyasi ve politik yaşamda rol alan iki devletin, 20. yüzyılın ikinci yarısında köye ve köylüye bakışlarını ortaya koyarken tarih edebiyat ilişkisi bağlamında, her iki ülke için de siyasi ve toplumsal değişimlerin ifadesi olan 20.yüzyılın ilk yarısını da değerlendirmemiz gerekir.

Rusya’da 1917 Ekim devrimi ile birlikte 9 asırlık çarlık sistemi yıkılmış ve yerine Marksist ideoloji temeline dayanan sosyalist sistem gelmiştir. Aynı şekilde Türk tarihine baktığımızda da kökten bir değişim süreci dikkati çeker. 1923’le birlikte altı asırlık Osmanlı imparatorluğunun yıkılarak yerine parlamento sistemine dayalı Cumhuriyet rejiminin yerleştiğini görüyoruz. Dolayısıyla her iki ülke de bambaşka siyasi bir sistem içerisine girmişlerdir. Az önce de belirttiğimiz gibi bu değişimler toplumların değer yargılarını ve anlayışlarındaki farklı bakış açıları da beraberinde getirir.

Türk edebiyatında köy, daha önce birkaç örnek var ise de asıl Nabizade Nazım’ın Karabibik (1890) adlı eseriyle başlamıştır.... Ancak milli mücadele yıllarında köylünün katkısı herkesin hayranlığını kazanır. Atatürk’ün İzmir’de toplanan iktisat kongresi (1923)’nde artık kılıcın yerini sabanın alması gerektiğini belirtmesi ve “köylü efendimizdir” demesi ülkenin kalkınmasında gözlerin yeni bir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

hedefe çevrildiğinin ifadesidir.¹ Türk edebiyatında aslında ikinci meşrutiyet döneminde filizlenen “memleket edebiyatı” Cumhuriyetten sonraki dönemde yetersiz olarak eleştirilmiş ve daha etkili bir yazın için uğraşmıştır.²

Ziya Gökalp tarafından ortaya atılan “halka doğru” tezi, aydınlar arasında köye ilginin doğmasında etkili olur. Gökalp’in “seçkinler” adını verdiği aydınların halka doğru gitmeleri iki maksat içindir. 1) Halktan milli kültür terbiyesi almak için, halka doğru gitmek. 2) Halka medeniyet götürmek için, halka doğru gitmek. Ziya Gökalp, bu iki noktanın gerçekleşmesi için de “Türkçü gençlerin öğretmenlikle köylere” yaşlıların da “hiç olmazsa Anadolu’nun iç şehirlerine” gitmelerini halka doğru medeniyetini değil batı medeniyetini götürmelerini tavsiye eder. Fakat o yıllarda arka arkaya girilen savaşlar dolayısıyla bu tavsiye uygulama alanına geçemeyerek duygu ve düşünce planında kalır.³

Aslında gerek Türk gerekse Rus edebiyatında köye yönelim bir tesadüf değildir. Bu konunun siyasi ve ekonomik boyutları vardır. Ancak bundan önce vurgulanması gereken bir özellik de edebiyatımıza köy konusunu yerleştiren yazarların büyük çoğunluğunun Anadolu kültüründen gelen yazarlar olduğu gerçeğidir. Nitekim, Cumhuriyet öncesinde edebiyatçıların büyük çoğunluğunun İstanbul’lu olduğunu, bununla birlikte Cumhuriyet dönemi yazarlarından İstanbul doğumluların oranının % 29, Anadolu doğumluların ise %67 olduğunu görüyoruz. Bu durumdan şöyle bir sonuç çıkarabiliriz: Cumhuriyet dönemi yazar ve ozanlarının büyük bir kısmı Anadolu’dan yetişmiş böylece çevresini ve halkı anlatmışlardır. Yani halktan aldıklarını yine halka vermişlerdir. Böylece edebiyatımız dil, anlatım, içerik yönünden halkçı boyutları ve nitelikleri kazanmıştır.⁴ Ancak yine de köy romanı ve öyküsü tek yanlı ve yüzeysel olmaktan öteye gidememiştir.

Yüzyılın başından itibaren aydınlarımızın bütün Osmanlı toprakları içinde sadece bir vilayet olan Anadolu’yu ve onun meselelerini özellikle gündeme getirdiklerini söyleyebiliriz. Anadolu ilk yıllarda belki yoğun değilse de peş peşe gelen savaşlar,

¹Bkz İnci Engünün “Yeni Türk Edebiyatı, Tanzimattan Cumhuriyet’e” , Dergah Yayınları, İstanbul, 2006, 281-283

²Bkz. “Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı 1923-1950,” Ahmet Oktay, 1993, Kültür Bakanlığı Yay., s.90-91

³Ramazan Kaplan, “Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy”, Akçağ Yay.,Ankara, 1997, s.71

⁴ <http://eğitimcilerforumu.com/türk-dili-ve-edebiyatı-ders-notları/561>

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

mağlubiyetler ve felaketlerle birlikte, zamanla kaçılıp sığınılacak en son ana kucağı olarak düşünülmüştür. 1918’de, İstanbul’da düşmana, kozmopolitliğe, dejenerasyona yenik düşen aydınlarımız için Anadolu ümit kaynağı olmuş, edebiyata da bu anlayış aynen yansımıştır. Özellikle kurtuluş savaşı öncesi ve sonrasında gençler Anadolu’ya kaçmaya, İstanbul’da bulunanlar yüzlerini oraya çevirerek sevinçli haberler beklemeye başlamıştır. Anadolu kelimesi taşıdığı mananın tamamen dışında yeni bir mana kazanmış, kazandığı bu mana da edebiyatımıza aynen yansımıştır.⁵

Geçirdiğimiz toplumsal travmaya sebep olan acılar, savaşlar, sürgünler ve göçlerle dolu bir yüzyıldan sonra Kurtuluş savaşının getirdiği ortamda aydınlarımızın kendileri için bir ideal arama sürecinin adının *Anadoluculuk* olduğunu söyleyebiliriz. Bu psikolojik yapı içinde onların zihinlerinde Anadolu sanki bir toprak parçasının adı değildir. O bazen bir felsefenin adı, bazen bir sosyolojik bakış açısının özeti, bir ideoloji, bir romans, bir tutkudur.⁶ Dolayısıyla, 20.yüzyılın ilk çeyreğinde milli kültürün kaynağı olarak köy düşüncesinin Türk edebiyatında yansımaya başladığı yıllardır. Ancak bu dönemde köy “doğa” kelimesi ile bağdaştırılmış ve bakış açısı tek yanlı olmaktan öteye gidememiştir. Ahmet Oktay’a göre 1950’ye kadar olan süreçte ilk başarılı köy romanı Sebahattin Ali’nin “Kuyucaklı Yusuf”udur. Diğeri de Reşat Enis’in “Toprak Kokusu”dur. Ancak kötü toprak ağalarını ve onlara karşı çıkan ırgatları konu alan eser bir süre sonra toplatılmıştır.⁷

İkinci dünya savaşı ve hemen öncesinde dünyada ortaya çıkan değişme ve gelişmelerin ülkemize adım adım yansımaya başladığını görürüz...özellikle 1942 yılı bu bakımdan bir anlayış değişmesinin kavşak noktasını oluşturur. Bu nokta, Türk aydınlanmasının daha radikal ve köklü olarak gerçekleştirilmesi gerektiğini düşünen aydınlarımızın *köy romanı* kavramını benimsemeye başladıkları noktadır.⁸ Bu tarihten sonra Kemal Tahir’in “Göl İnsanları” isimli öykü kitabına yazdığı ön sözdeki görüşler Anadolu anlayışı yerine radikal bir toplumcu ideolojinin mesajlarını taşıyan “Köy Romanı” mantığını hakim kılar. Anadolu kelimesinin bir

⁵ Alemdar Yalçın, “Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı”, Günce Yay., Ankara, 2000, s.136-137

⁶ Alemdar Yalçın, “Çağdaş Türk Romanı 1946-2000, Akçağ Yay., Ankara, 2003, s.83

⁷ Bkz. Ahmet Oktay, “Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı 1923-1950 ”, Kültür Bakanlığı Yay.,Ankara,1993, s.129-130

⁸ Age., s.83

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

coğrafi bölge olmaktan öteye aydınlarımız için 1920'den sonra çok farklı ve çok yönlü bir mana ifade ettiğini görüyoruz.⁹

Nitekim, ikinci dünya savaşı, insanların hayatını alt üst eder. Savaş beraberinde yoksulluğu ve sıkıntılı günleri getirir. II. Dünya savaşından bahseden hikaye ve romanların çoğunda Türk ekonomisinin perişan durumu; savaşla ortaya çıkan kıtlık, yoksulluk, sefalet ve bu durumdan insanların nasıl etkilendikleri işlenmiştir.¹⁰ Örneğin Halide Edip'in "*Sonsuz Panayır*" (1946) ve Peyami Safa'nın "*Matmazel Noraliya'nın Koltuğu*" (1949) Oktay Akbal'ın "*Dondurmalı Sinema*" (1949) gibi eserlerde savaş sırasındaki parasızlık ve geçim sıkıntısı yansıtılır.

Nüfusun büyük çoğunluğunun köylü olduğu bir ülkede bu insanların sıkıntılarının, umutlarının dile getirilmesi çok doğaldır. Ülkede yaşanan siyasi ve toplumsal değişimlere paralel olarak köy ve köylü konusu da değişimlere uğramış ve 1950-1960'lı yıllarda insanların köye ve köylüye bakış açısı oldukça değişmiştir. Türk tarihindeki önemli dönüm noktalarını oluşturan bu yılların aynı zamanda edebiyattaki değişimlerin de kökünü oluşturduğunu düşünüyoruz. Nitekim, 1950'lerde köy enstitülü yazarlarca başlatılan yeni bir köy romanı anlayışı olduğu gibi 1960'lı yıllar da yeni edebi düşüncelerin doğduğu yıllar olarak karşımıza çıkar. Bu tarihi almamızın nedeni dünyada ortaya çıkan sosyal ve siyasi gelişmelerdir. İkinci dünya savaşı gibi etkisi ve sonuçları büyük olan bir savaşın sonunda insanlar bir toparlanma sürecine girmişlerdir. İşte 1960'lı yıllar artık bu insanların görüş ve düşüncelerindeki açıklık ve netlik ile dikkatleri çeker. Nitekim, ikinci dünya savaşına katılmasa da, değişimlerin ülkemiz üzerindeki etkisi fazladır.

60'larda köy edebiyatının doğmasındaki temel unsurlardan biri olan köy enstitüleri resmi olarak ikinci dünya savaşının başlarında yani 1940'da on dört yerde birden kurulur. Kuruluşun arkasındaki siyasal güç Cumhurbaşkanı İsmet İnönü idi.¹¹ Köy enstitüleri aslında ülkenin kendi öz kaynaklarına dayanan gerçekçi bir eğitim projesidir. Bu proje Anadolu'yu bulunduğu çevrenin özelliklerine göre geliştirmeyi amaçlamıştır.¹²

Köy enstitüleri (1940-1954) kanalından, köyün meselelerini yakından tanıyan ve bunu edebi eserlerde vermeye çalışan yeni bir

⁹ A. Yalçın, 2000., s.133

¹⁰ Alev Sınar Çılgın "Türk Roman ve Hikayesinde İkinci Dünya Savaşı," Dergah Yay., 2003, s.31

¹¹ Muharrem Güneş, "Türkiye'deki Eğitim Politikaları ve Sivil Toplum, Anı Yay., 2003, s.53

¹² A. Yalçın, 2003, s.84

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

nesil yetişir. Hatta Nurullah Ataç kendi kuşağından yazarların yalnızca memleketin birkaç şehrini gezerek, gerçeğe değil düşlere göre hareket ettiklerini ve o hayalleri sevdiklerini belirtir. Ama bununla birlikte yeni kuşağın gerçeği dile getirdiğini ve onların gelecek kuşaklar üzerinde çok daha etkili olacaklarını ifade eder.¹³

Sonraki yıllarda “enstitülü yazarlar”, “köy yazarları” gibi adlarla anılan bu topluluktaki bazı yazarlar, Köy Enstitüleri Dergisi (1945-1947)’yle adlarını duyurur ve 1945’ten sonra ilk çalışmalarını yayımlarlar. Türk edebiyatında bu düşüncenin canlanması ve insanlara aktarılmasında Köy Enstitüleri Dergisi önemlidir. Nitekim Kemal Karpat derginin taşıdığı önemi şöyle belirtir “ *Bu küçük dergi yeni köy edebiyatının öncüsü oldu. Öğretmenlerle öğrenciler, hikayelerini, şiirlerini ve gözlemlerini bu dergide yayımladılar. Bütün yazılarda, yaşananla anlatılan arasında doğrudan bir ilgi vardı; düşünceler nesnelde, gerçeklere dayanıyordu.*”¹⁴

Köyün edebi eserlerde farklı bir anlayışla ele alınışı Köy enstitülü yazarların çabalarıyla gerçekleşir. Köy ve köylünün meseleleri, köyün içinden gelen insanların bilgileri, düşünce ve görüşleriyle ortaya konulur. Edebiyatın çeşitli türlerinde, gittikçe yerleşen ortak bir anlayış oluşur. Bu anlayış “köy edebiyatı” denildiğinde, köy enstitülü yazarlardan sonra gelişen edebi hareket anlaşılır.¹⁵

İşte köy enstitülü gençlere verilen çok yönlü eğitim ve anlayışla birlikte ülkede yeni bir yazar çevresinin doğduğunu görüyoruz. Bu yazarların toprağa, çevreye ve insana bakışları, gerçekçilik akımı ve dönemin ideolojik yaklaşımları ile birleşince ülkemizde 1960’lı yılların sonlarına kadar yaygın biçimde ağırlığını hissettiren köy romanı anlayışının ortaya çıkmasını sağlamıştır.¹⁶

1950’den sonra köy konusunu işleyen yazarlara, enstitülü yazarların katılmasıyla köy romanı iki koldan yürümeye başlamıştır. Köyü kısa sürede tanıma fırsatı bulan veya zaman zaman köyle ilişkileri olan yazarlar, bu yolla edindikleri izlenimleri veya köy hakkında araştırmaya dayanan düşüncelerini yazmışlardır. Enstitülü yazarlarda ise gözlem ön plandadır. Ekonomik problemlerin, yine ilk sırada ele alınmaya devam edildiği bu dönemde, romanda oldukça yaygınlık kazanan köy konusu, giderek toplu bir hareket haline de

¹³ Radikal Kitap, 11.4.2008, Cuma

¹⁴ A.Yalçın, 2003, s.85

¹⁵ R.Kaplan, 1997, s.133-134

¹⁶ A.Yalçın, 2003, s.85

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

gelmiştir.¹⁷ Aslında, Türk edebiyatındaki bu gelişmelerde 1917 Ekim devrimi'nden sonra Rusya'da belirginleşen; 1934'ten sonra büsbütün parti ideolojisine giren toplumcu gerçekçiliğin¹⁸ büyük payı olduğunu düşünüyoruz. Nitekim, kırsal bölgelerin dönüşüme uğratılması düşüncesi ile birlikte toplumdaki siyasi ve ekonomik değişimler kültür ve edebiyat yaşamını da etkilemiştir. Bu bakımdan "Türk yazınında köy akımını yaratan ve çoğu köyden çıkmış yazarların büyük ölçüde ilgi görmesi ve tutunması "köy"ün aktüel bir olay haline gelmesine yol açan bu sosyal değişimle açıklanabilir.¹⁹

1960 yılına gelinceye kadar çeşitli türlerdeki denemelerle bir hazırlık dönemi geçiren köy edebiyatı kendisini karakterize eden ilk örneğini Mahmut Makal'ın "Bizim Köy" (1950) adlı eseri ile oluşturur. Köy edebiyatının "yol açan" kitabı olarak değerlendirilen²⁰ "Bizim Köy", köylünün hayatını bütün çıplaklığı ve insanı hayrete düşüren ölçülerdeki geriliği içinde ele alışı, konuşma dilinin sadeliği ve canlılığından yararlanmasıyla; hem kendi türü hem de köy romanı bakımından yeni bir dönemin başlangıcı olur. Gerçi ondan önce de Türk edebiyatında Anadolu köy ve kasabalarına ait gözlemleri anlatan denemeler yapılmıştır. Ancak hiç birisi "Bizim Köy"ün başarı ve etkisine ulaşamamıştır. Nitekim Melih Cevdet Anday, eserin kendisini çok etkilediğini ancak bunun asıl nedeninin köyü tanıyan orada yaşayan bir insanın elinden çıkmış olmasına bağlar. "... Bunun ötekilerden ayrılığı nereden geliyor. Çünkü onu bir köylü aydını, Türkiye'mizin şimdiye kadar tanımadığı yeni bir aydın kişi yazmış. Bence işin en önemli yanı bu...".²¹

60'lardan itibaren Türk edebiyatında köyü ve köylüyü anlatan yazarların çoğunun köy yaşantısını ve insanını iyi tanıdıklarını görüyoruz. Bunun doğal bir sonucu da anlatanın içtenliği ve anlatılanların gerçeğe yakınlığıdır. Nitekim A.Hamdi Tanpınar'ın bu konudaki sözleri önemlidir. "...o hayatı sun'i bir sanat mukavelesi ile görmek başkadır onu tabii şekilde yaşamak yani başka türlü yaşamak mümkün olmadığı için o hayatı yaşamak başkadır...."²² Ancak göz ardı edemeyeceğimiz bir konu da, bu yazarların bir çoğunun belirli kalıpların dışına çıkamamış olmalarıdır. Nitekim, Cumhuriyet'in ilk

¹⁷ R.Kaplan, 1997, s.136

¹⁸ İsmail Çetışli, "Edebi Akımlar", Akçağ.Yay., 2003, s.86

¹⁹ Muzaffer Sencer, "Türkiye'de Köye Yönelme Hareketleri", İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, 1962-1963 (17-18)

²⁰ Celal Üster, Radikal kitap, 11 Nisan 2008, Cuma

²¹ http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php, (Yaprak, 1.4.1950)

²² A.Hamdi Tanpınar, "Bizde Roman II, Edebiyat Üzerine Makaleler", Dergah Yay., İstanbul, 1992, s.50-51

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

yıllarından başlayarak köyün ekonomik problemleri ele alınmış ve her soruna bu açıdan yaklaşmıştır ve köy romanı denildiğinde akla ilk gelen sorun geçim sıkıntısıdır. Bu sorun önemlidir ancak insanın yalnızca ekonomik sıkıntıları olan bir varlık olarak görülmesi de oldukça sığ bir düşüncedir.

Türk edebiyatında köy denildiğinde bir diğer konu da yazarların köy insanının dünyasına inmemeleridir. Anlatılanlar yalnızca sorunları dile getirmekle sınırlanmıştır. Nitekim Ramazan Kaplan, köy insanının psikolojik sorunlarına değinilmesi açısından verilebilecek en güzel ve tek örneğin Cengiz Tuncer'in "Kerkenez" adlı eseri olduğunu vurgular.²³

Dolayısıyla temel gelişim açısından değerlendirmeye çalıştığımız 20. yüzyılın ikinci yarısındaki köy edebiyatı bazı kalıpların dışına çıkamamış olsa da 20.yüzyıl Türk edebiyatında önemli bir sayfayı açmıştır.

19.yy sonunda Rus toplum yapısına baktığımızda da köyün ve köylünün Rus topraklarının vazgeçilmezi olduğunu görürüz. Nitekim 1870 yılında toplam nüfusun % 81,5'ini köylüler, % 9,2'si şehirliler... oluşturmaktadır. 1897'de şehirde yaşayanlar tüm Rusya çapında nüfusun % 13'ünü oluştururken köy yerlerinde yaşayanların sayısı nüfusun % 87'sini oluşturur. Günümüzde ise ülke nüfusunun %27'si köylüdür.²⁴ Dolayısıyla Rusya toprakları aslında köyle ve köylü ile her zaman iç içe olmuştur.

Köy ve köylü konusu, Karamzin, Radişçev ve Puşkin zamanında Rus edebiyatında yer aldı. Nostaljik köy tarzı, köy görünümü Puşkin hatta ondan önceki dönemlerden itibaren Rus edebiyatına girer ve sağlam bir şekilde edebiyattaki yerini alır. Örneğin A.S.Puşkin'in "Yevgeniy Onegin", Turgenyev'in "Zapiski Ahotnika" (Bir Avcının Notları), Çehov'un "Mujiki"(Köylüler), Bunin'in "Derevnnya" (Köy), Nekrasov'un lirikleri...ve daha bir çoğu eserlerinde köye yer vermişlerdir. Ancak, bu nostaljik temayı, yüzyıllardır ahlak ve soy temizliğinin koruyucuları olan bilge yaşlı figürler oluşturur. Nitekim bu nostaljik tema 20.yüzyılın ikinci yarısında köy nesrinde yeniden ortaya çıkar. Yani daha önce yalnızca bir nostalji iken artık köy nesri diye bir düşünce akımı oluşur.²⁵

20.yy'da köy nesri aslında zengin köylülerin mülkünün fakir köylülerin yararına istimlakı ve toplu kolektivistasyon olarak

²³ R.Kaplan, 1997, s. 536

²⁴ .Alla Bolşakova, " Sudbı krestyanstva v russkoi literature", Moskva, 2002.,s.3

²⁵ Age., s.29

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

adlandırılan dönemle yani 1920-1930'lu yıllardaki sosyal-tarihi süreçle bağdaştırılır. Çünkü bu oluşumun ardından köye ve köylüye bakışın edebiyattaki yansımaları değişmiştir. Artık ne köy, yalnızca yaz aylarında gidilen bir yer ya da güzel ve temiz doğanın ifadesidir ne de köylü, efendisinin her dediğini yapan bir köledir. Köylü kendi kendine ayakta durma savaşı veren ve bunu yaparken de değer yargılarını kaybetmemeye çalışan insanlar olarak değerlendirilir.

Diğer yandan 20. yy köy ve köylü düşüncesine karakteristik olarak yönelme ilk olarak A.Soljenitsin'de kendini gösterir. Onun eserleri "Matrenin Dvor" (Matriyona'nın Evi) ve "Odin Den' İvana Denisoviça" (İvan Denisoviç'in Bir Günü) tipik olarak köy nesrine ait olan arketip eserler olarak kabul edilir.²⁶ A.Soljenitsin, V.Astafyev'in, V.Belov'un, V.Bojajev'in E.Nosov'un, V.Rasputin'in V.Şukşin'in ve diğer köy açılımına edebi değer veren edebiyatçıların kendilerinin de köylü olmasından yola çıkarak onları ifade etmedeki içtenliklerini, doğallıklarını, halk dilini mükemmel kullanmalarını överken bundan önceki edebiyatçıların yeteri kadar başarılı olamadığını düşünür:

*" ...Rus klasikleri bu seviyeye ulaşmaya çalıştılar fakat hiçbir zaman ulaşamadılar. Ne Turgenyev ne Nekrasov hatta Tolstoy bile. Çünkü onlar köylü değillerdi. Köylü ilk önce kendisi ile ilgili yazar."*²⁷

Edebiyat yavaş yavaş gelişmeye ve değişmeye devam ederken Sovyet edebiyatının çehresi de değişmeye başlar. İkinci dünya savaşında ölen 27 milyon insanı, bu değişikliğin en önemli sebeplerinden biri olarak gösterebiliriz. Çünkü bu yıllar insanların kendi kendilerine sorular yönelttikleri ve yaşanan acıları değerlendirdikleri yıllardır. Bu aşamadan sonra eserlerde Sovyet halkının, Sovyet insanının içinden gelen, herkesin yaşadığı sorunlar dile getirilir. Kolektif yaşam, işçilerin ve köylülerin yaşam şartları, aydınların sanat arayışı, insanın ruhsal yaşamındaki değişimler, farklı sosyal çevre ve farklı kuşaktaki insanların gözle görülür ayrılığı... gibi konular ele alınır. Bu bağlamda 50-60'lı yılların edebiyatının sorunları daha önceki dönemin problemlerinden farklıdır.

1950'li yıllar ikinci dünya savaşı sonrası bütün toplumların derlenip toplanarak savaşın yaralarını sarma gayretinde olduğu bir dönemdir. Sanayi devriminin çocuğu olarak Fransa'da gelişen İngiltere'de büyüyen bilimsel sosyalizm, beklenenin aksine bir köylü ülkesi olan Rusya'da düşüncelerini uygulama ortamı buldu.

²⁶ Age., s.29

²⁷ Age., s.30

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Felsefesinde bulunan tarihsel maddeci ilkelerin bir kısmı biraz da zorlama ile yorumlanarak 1905 yılından 1917 yılına kadar, bir toplumun hızla burjuva demokratik devrimini tamamladığı yorumu ile birlikte bir proletarya diktatörlüğü dönemi başladı. Bütün dünya işçilerinin haklarının ve emeğinin savunucusu olduğunu söyleyen bu düşünce içinde taşıdığı evrensel eşitlik mesajları ile birlikte ikinci dünya savaşından da galip ülkelerin arasında çıkınca adeta gücünün doruğuna ulaşarak dünyanın bir çok ülkesinde taraftar bulmaya daha çok taraftar bulmak için de sistemli bilimsel bir propaganda çalışmasını yürütmeye başladı. 1960'lı yıllar Sovyetler Birliğinin ideolojik tutarlılığı, etkili propaganda gücü, rekabete hazır olmayan gelişmiş teknoloji ile en güçlü kabul edildiği dönemler olarak kendini göstermektedir.²⁸

İşte bütün bu değişimlerin yaşandığı ülkede savaş sonrası yeniden yapılanma ve teknolojik gelişmeler doğanın tahribini de beraberinde getirmiş ve kentleşme adına köylerin doğal yapıları bozulmuştur. Bunun sonucunda da köy nesri yazarlarının öncelikli olarak üzerinde durdukları konu insan-doğa ilişkisi olmuştur. Nitekim, bu yıllarda doğanın korunması için gazetelerde ve kendi eserlerinde seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Özellikle V.Astafyev, V.Rasputin, V.Şukşin gibi yazarlar insanın doğadan kopamayacağını ve onun tahribinin yada yok edilmesinin insanlığın sonu olduğunu eserlerinde etkili bir şekilde ifade etmişlerdir.

Doğanın tahribi konusunun yanında bu yeni dönemdeki bir diğer konu da tarihtir. Çünkü, edebiyat artık parti ideolojisindeki bir edebiyattan ya da yazarın politik görüşlerinin, politik duruşunun ifadesi olmaktan biraz da olsa uzaklaşmış onun sosyal ve etik anlayışlarını ifade etmiş böylece de toplumun anlayışını yansıtmıştır. Dolayısıyla, yazılan eserlerde Rus halkının tarihi geniş yer tutar. Örneğin, F.Gladkov'un "Çocukluk Öyküsü" (Povesti o Detstve) (1949), "Özgürlük", (Volnitse) (1950) gibi eserleri bu tarihi anlatımın olduğu eserlerdendir. F.Gladkov 30'lu yıllardaki yaralı gençliğini ve çocukluğunu M.Gorki'ye anlattığında M. Gorki ona, bu yaşadığı olayların halka aktarılması gerektiğini böylece de bu günlere nasıl geldiğini daha iyi görebileceklerini söyler. "*Gençlerimiz bir önceki neslin nasıl bir yoldan geldiğini, çocuklara ve torunlara mutlu bir yaşam yaşatabilmek için nasıl savaş verdiklerini bilmeleri gerekir*"ⁱ Gladkov da eserlerinde bu düşünceyi temel alır. Dolayısıyla otobiyografik özellik gösteren bu eserler aslında halkın yaşamının şiirsel ve içten bir aktarımıdır. Nitekim, geniş sosyal bir fonda köylü bir Rus gencinin öyküsünü anlattığı "Çocukluk Öyküsü" eseri için

²⁸ A.Yalçın, 2003, s.16

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Gladkov, “*Sıradan hatıraları değil, Rus halkının şiirini yazdım*” der.²⁹ Yaşam öyküsünü kendi ağzından anlatan bir yazar okuyucuyla daha çok yakınlaşma imkanı bulur. Bu nedenle eserlerin otobiyografik özellik taşıması insanlara ulaşmak açısından çok önemlidir.

Aslında bazı edebiyatçılara göre köy nesrinin asıl başlangıcı olarak cephede birebir savaşan insanların eserleri ölçü alınmalıdır. Nitekim ilk sırada, cephede savaşan F.Abramov, İ.Vasilyev, İ. Akulov, V.Astafyev, E.Nosov ile savaş yıllarında çocuk yaşta olan ve çocuk gözü ile savaşı değerlendirerek köy nesri yazarları arasında yer alan V.Belov, V.Rasputin, V.Şukşin’i bunlar arasında söyleyebiliriz. Dolayısıyla gerek cephede olsun gerekse çocukluk yıllarının anıları ve yaşanmışlıkları ile olsun savaşı yaşayan bu iki nesil köy nesrinin sözcüleridir. Örneğin 1970’li yıllarda yani köy nesrinin en etkin olduğu yıllarda ilk olarak V.Astafyev’in ve V.Rasputin’in eserleri Almanca’ya çevrilmiştir. Eserler Sovyetlerde yayımlandıktan kısa bir süre sonra her ne kadar bu yazarların eserlerini çevirmek zor olsa da farklı Avrupa dillerine çevrilir. Bunun nedeni de özellikle Almanların Rus kültürü, toplumun gelişim süreci ve Rus yaşamı ile ilgili bilgi edinmek istemeleridir.³⁰

60’lı yıllarda, çoğu köyde yetişmiş olan yazarlar, Sovyet köylülerinin günlük, sıradan yaşamlarını anlatan ve onların iç dünyalarını, hayallerini, umutlarını yansıtan öyküleri, romanları ard arda yayınladılar. Bunlar arasında özellikle V. Astafyev (1924-2001), V.Şukşin (1929-1974), C.Aytmatov (1928), V.Belov (1932), Yevgeniy Nosov (1925), V.Rasputin (1937), Yuri Trifonov (1925-1981), V.Tendryakov (1923-1984), K.Vorobev (1919-1975), G.Baklanov (1923), ve V.Bondarev (1924), F.Abramov (1920-1984) gibi yazarlar sosyal gerçekçiliği derinlemesine inceleyen eserler yazarak edebiyat dünyasında kendilerini gösterirler.

60-70’li yıllarda, Rus halkının o güne kadar yaşadığı olaylar, tecrübeler, onların felsefi ve sosyal yaşamında da değişimlere yol açar. Eserlerde köy yaşamı, günlük yaşamda karşılaşılan her yönüyle aktarılır. Artık köy insanı, kendi kaderini düşünmeye başlamıştır. Daha önceki dönemlerdeki gibi yalnızca toplumdaki diğer tabakalara bağımlı değil, kendisi de toplumun bir tabakasıdır.

²⁹ A.Dementev, E.Naumov, L.Plotkin “Russkaya Sovetskaya Literatura”, İzd. prosveşçeniye, 1965, s.267

³⁰ İ.İ.Strelkova, “V.Astafyev, V. Belov, V.Rasputin, V.Şukşin V Jizni i tvorçestve”, Moskva, izd.Russkoe Slovo, 2006, s.12

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Türk edebiyatında nasıl Anadoluçuluk kavramı ile köy edebiyatı bağdaştırılabilir ise Rus edebiyatında da köy nesri Sibiry halkı ile bağdaştırılabilir. Nitekim köy nesri diye tanımladığımız dönemin temsilcileri ağırlıklı olarak Sibiry köylerinde yaşamış ve oranın halkını yani kendi insanlarını çok iyi tanıyan yazarlardır. Dolayısıyla da eserlerindeki köylüler yaşamdaki farklı farklı halleri ile yansıtılabilmişlerdir. Bunun en güzel örneklerini V.Astafyev, V.Rasputin, V.Şukşin, C.Aytmatov... gibi köy nesri yazarlarının eserlerinde oldukça gerçekçi bir tarzda görebiliriz.

Genel açılarından ele aldığımız 20.yüzyılın ikinci yarısında köy ve köylüye bakışın her iki edebiyatta da yaklaşım açısından paralellik gösterdiğini görüyoruz. Nitekim, siyasi sistem değişikliğine uğrayan her iki ülke edebiyatçılarının da bu değişimin ardından dikkatleri köye çekmeye başladıklarını fakat “köy edebiyatı” ya da “köy nesri” diye adlandırılacak kadar ileri düzeydeki asıl ilginin 1940’lı ve 50’li yıllarda oluştuğunu görüyoruz. Yine, her iki edebiyatta da bu konuya yönelen edebiyatçılar köyde yetişmiş ve kendi topraklarıyla bağlarını koparmamış insanlardır. Anlatılan bölge ya da köyün halkını, inançlarını, düşünce tarzlarını çok iyi bilirler. Bu nedenle de özellikle Rus edebiyatında, gerçekçilik ve otobiyografik özellik ağır basar. Son olarak belirtmemiz gereken konu da yine Rus edebiyatı “köy nesri”nde özellikle 1960’lardan sonra köylü psikolojisine, onların iç dünyalarına ağırlık verildiği ancak Türk edebiyatında bu konuya çok az değinildiğidir.

Sonuç olarak, farklı kültüre sahip ve farklı dilleri konuşan iki ülke, Rusya ve Türkiye, 20. yüzyılın ikinci yarısında sosyalist düşüncenin de büyük etkisi ile topluma bakış ve bunun edebiyata yansımaları konusunda paralellikler yaşamışlardır.

KAYNAKÇA

BOLŞAKOVA Alla, “**Sudbı Krestyanstva v russkoi literature**”, 2002, Moskva,2002

ÇETİŞLİ, İsmail, “**Edebi Akımlar**”, Akçağ Yay., 2003

ÇILGIN, Alev Sınar, “**Türk Roman ve Hikayesinde İkinci Dünya Savaşı**”, Dergah Yay., 2003

DEMENTEV A.,...“**Russkaya Sovetskaya Literatura**”, İzd.prosvşçeniye, 1965

ENGÜNÜN, İnci, “**Yeni Türk Edebiyatı,Tanzimat’tan Günümüze**”, Dergah Yay., İstanbul, 2006

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

-
- GÜNEŞ,Muharrem; Güneş, Hasan, “**Türkiye’deki Eğitim Politikaları ve Sivil Toplum**”, Anı Yay., 2003
- KAPLAN,Ramazan, “**Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy**”, Akçağ Yay.,Ankara,1997
- OKTAY, Ahmet, “**Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı 1923-1950**”, Kültür Bakanlığı yay., 1993
- SENCER, Muzaffer,“**Türkiye’de Köye Yönelme Hareketleri**”, İstanbul Üniv., Sosyoloji Dergisi, 1962-1963 (17-18)
- STRELKOVA İ.İ., “**V.Astafyev, V.Belov, V.Rasputin, V.Şukşin v Jizni i tvorçestve**”, Moskva, izd. Russkoe slovo, 2006
- TANPINAR, A.Hamdi, “**Bizde Roman II, Edebiyat Üzerine Makaleler**”, Dergah Yay., İstanbul, 1992
- ÜSTER, Celal,Radikal Kitap, 11.04.2008,Cuma
- YALÇIN, Alemdar, “**Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı**” Günce Yay.,Ankara, 2003
- YALÇIN, Alemdar, “**Çağdaş Türk Romanı 1946-2000**, Akçağ Yay., Ankara, 2003
-